

TRAGOVIMA SPLIĆANA NA MLETAČKOJ TERRAFERMI

UDK: 325.2(093)(453.1=862)"15"

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 16. IV. 1999.

Dr. sci. LOVORKA ČORALIĆ
Hrvatski institut za povijest
10000 Zagreb, HR
Opatička 10

Na osnovi izvornih vrela iz mletačkoga Državnog arhiva (oporuke) i pismohrane Bratovštine sv. Jurja i Tripuna, istražuju se oblici prisutnosti i djelovanja Splićana na području mletačke terraferme. Predmet istraživačke raščlambe su oporuke nekoliko iseljenika iz Splita i Klisa koji su posjedovali imanja (zemljišne posjede) u mletačko-me zaleđu. Poglavit istraživački interes usmjeren je na nekoliko napisanih oporuka splitskog iseljenika Jurja, službenika u mletačkoj državnoj magistraturi Giustizia Vecchia. Sveukupni podaci, iako brojem neveliki, ukazuju na zanimljive i istraživačke pozornosti vrijedne tragove prisutnosti Splićana na širem području Veneta tijekom prošlosti.

Mletačko kopneno okružje - *terraferma* - postupno je stvarano, proširivano i uklapano u državni sustav Presjajne Republike tijekom 14. i 15. stoljeća. U to je vrijeme Republika sv. Marka slovila za jednu od vodećih europskih pomorsko-trgovačkih velesila, čije su prekomorske stečevine obuhvaćale gotovo čitavu istočnojadransku obalu. Nužnost osiguranja nesmetanog kretanja ljudi i robe duž kopnenih i riječnih prometnica i alpskih prijevoja na sjevernom rubu Apeninskoga poluotoka potakli su mletačko državno vodstvo da promišljenim političkim i vojnim potezima stekne prevlast na širem području kopnenih granica. Već tridesetih godina 14. stoljeća

Mlečani su, u savezu s Firencem, porazili plemićku obitelj Scaligeri te zauzimanjem Trevisa, Conegliana i Castelfranca (1339.) stekli nadzor nad trgovačkim putovima prema germanskim zemljama. Nakon nekoliko desetljeća iscrpljujućih ratova, Mlečani su godine 1404. zagospodarili Bassanom, Bellunom, Feltreom i Vicenzom, a godinu dana potom Padovom i Veronom. Teritorijalno širenje uspješno je nastavljeno do godine 1420., kada mletačku vlast priznaje pokrajina Furlanija. U doba dužda Francesca Foscarija (1423.-1457.) mletačka ekspanzionistička politika prema *terrafermi* doseže svoj vrhunac. Dugotrajni ratovi za prevlast u Lombardiji protiv obitelji Visconti zapamćeni su i po sudjelovanju vojnih zapovjednika plaćenika (kondotjera), među kojima su iznimnu slavu stekli Gattamelata i Bartolomeo Colleoni. Zahvaljujući uspješnu Gattamelatinu vodstvu, Mlečani su godine 1441. zauzeli Bergamo, Bresciu i Peschieru, a zauzećem Ravenne stekli su nadzor nad trgovačkim prometnicama prema Romagni. Mirom u Lodiju godine 1454. Mlečanima je priznat pretežit dio osvojenoga teritorija, čime je nakon više od jednog stoljeća ratovanja uspostavljena "ravnoteža snaga" (*il sistema dell'equilibrio*) vodećih talijanskih država: Napulja, Firenze, Papinske Države i Mletačke Republike.¹ Područje nekadašnje mletačke *terraferme* bilo je mnogo prostranije u odnosu na današnju površinu regije Veneto (18.383 kilometara četvornih), koja obuhvaća sedam sjevernotalijanskih pokrajina (provincija): Belluno, Padovu, Rovigo, Treviso, Veneciju, Veronu i Vicenzu. Istraživanje problematike nazočnosti Splitskana na mletačkoj *terrafermi* usmjerit ću, poradi ograničenosti izvora, isključivo na područje današnje regije Veneto. Područja koja su tijekom prošlosti povremeno ulazila u sastav mletačkih kopnenih stečevina (Furlanija, dijelovi Lombardije i Emilije), iziskuju zaseban pristup i istraživanje gradiva pohranjenog u tamošnjim gradskim pismohranama.

Hrvati nastanjeni na području mletačkoga zaleđa sastavni su dio prekojadranskoga iseljništva tijekom prošlih stoljeća.² Ponajprije, Hrvati prisutni na *terrafermi* često su zabilježeni i kao stalni ili privremeni žitelji Mletaka, gdje obavljaju pretežit dio svojih poduzetničkih djelatnosti. *Terraferma* je mjesto ulaganja njihova ka-

pitala u sigurne i isplative zemljišne posjede, a tek u manjoj mjeri mjesto boravka ili obavljanja temeljnih profesionalnih djelatnosti.

Istaživanje problematike hrvatske (te time i splitske) prisutnosti na području *terraferme* izvršeno je na osnovi izvorne građe iz mletačkoga Državnoga arhiva (*Archivio di Stato di Venezia*, dalje: ASV). Poglavitito je korišten fond oporuka mletačkih bilježnika (*Notarile testamenti*, dalje: NT) - temeljni izvor za proučavanje svih vidova hrvatske prisutnosti na mletačkome kopnenom i otočnom području. Manji dio građe sakupljen je prilikom istraživanja arhivskog fonda u sjedištu Bratovštine sv. Jurja i Tripuna (*Scuola dei Schiavoni, Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*). Za istraživanje su posebno uporabljivi podaci iz Katastika (*Catastico*) Bratovštine, poglavito u svezi s njezinim zemljišnim posjedima u Venetu, stečenim darovnicama istaknutijih članova udruge.

Oporuke hrvatskih iseljenika koji su mjestom boravka ili zemljišnim posjedima vezani za *terrafermu* gotovo isključivo potječu iz 16. stoljeća. Kako je riječ o spisima nastalima neposredno uoči smrti iseljenika, dakle u njihovoj zrelijoj ili poznijoj životnoj dobi, može se pretpostaviti da se većina doselila u Venetu u drugoj polovici ili potkraj 15. stoljeća. Podrijetlo Hrvata na *terrafermi* uglavnom nalikuje uobičajenoj strukturi naših iseljenika. Prednjače iseljenici iz mletačkih pokrajina Dalmacije i Albanije (Boka), dok je spomen Hrvata iz Istre, Dubrovačke Republike ili Kraljevine Hrvatske zabilježen pojedinačno. Među dalmatinskim iseljenicima ne izdvaja se učestalošću spomena nijedan grad ili uže područje, a izrijeком se spominju Zadrani, Šibenčani, Splitsani, Klišani, Crešani, Pažani, Hvarani, Korčulani i Višani. Nasuprot tome, grad Kotor i njegova uža okolica mjesta su podrijetla gotovo polovice iseljenika iz mletačke Albanije, među kojima se izdvajaju još i doseljenici iz Bara, Paštrovića i Župe. Na posljertku, nekoliko iseljenika imenuje se općom odrednicom *Schiavone, Sclavon ili Schiavenetto*, kojom su se u mletačkim spisima označavali doseljenici iz kopnenog dijela istočnojadranske obale. Profesionalna djelatnost Hrvata povezanih s *terrafermom* iskazana je u vrelima u manjem broju primjera. U slučaju

iseljenika koji posjeduju prostranija imanja u Venetu pretežito je riječ o poduzetnicima (trgovcima) koji stečeni kapital ulažu u nekretnine u Mlecima (kuće, poslovni prostori) i na *terrafermi*. Većina rijetko boravi na kupljenom imanju, a stalan godišnji prihod s plodnih venetskih ravnica osiguran im je davanjem posjeda u višegodišnji najam lokalnom žiteljstvu. Gospodarske mogućnosti Hrvata koji prebivaju u zaleđu ili ondje posjeduju imanja iznimno je visok u odnosu na većinu drugih iseljenika u Mlecima (mahom pučana srednjega i nižeg imovnog statusa). Svestranost i raširenost njihove poduzetničke djelatnosti omogućuje im posjedovanje velikog kapitala (i po nekoliko tisuća dukata), a dometi njihovih poslovnih veza zahvaćaju kako šire područje mletačke kopnene okolice, tako i brojna trgovačka središta na zapadnoj i istočnoj obali Jadrana. Od ostalih zanimanja Hrvata koji se spominju kao venetski zemljoposjednici izdvajaju se obnašatelji crkvenih službi (svećenici i sakristani u mletačkim crkvama), obrtnici, obnašatelji državnih službi te članovi kućne posluge i pouzdanci u mletačkim plemićkim obiteljima.

Mjesta stanovanja iseljenika s trajnim boravkom na *terrafermi* pretežno su manja naselja u Padovanskoj pokrajini (Celuarosa, Montagnada, Villa de Portello), dok je njihov smještaj u drugim dijelovima Veneta zabilježen samo pojedinačno (S. Pietro in Civald u pokrajini Bellunu; Portobuffale u pokrajini Trevisu; Noale u pokrajini Veneziji i Gambellara u pokrajini Vicenzi). Zanimljivo je da se u imenima mjesta dviju pokrajina do danas sačuvao spomen na negdašnju hrvatski prisutnost. Tako se u pokrajini Vicenzi, 22 km sjeveroistočno od glavnoga grada, nalazi mjesto Schiavon, dok je naselje Istrana u pokrajini Trevisu smješteno 12 km jugozapadno od upravnog sjedišta pokrajine. Padovanska pokrajina područje je u kojemu se bilježi najveća koncentracija hrvatskih zemljoposjeda. Prednjače naselja Ponte di Brenta i Piove di Sacco, a od ostalih se lokaliteta spominju mjesta Arzergrande, Monselice, Montagnada, Piombino Dese i Solesin. U pokrajini Trevisu izrijekom se kao mjesta stjecanja zemljišnih posjeda iseljenika spominju Pisilia i Motta di Livenza, dok je posjedovanje nekretnina (kuća) u gradskom naselju zabilježeno u mjestu Castelfrancu Veneto. Na posljatku, u dijelo-

vima *terraferme* koji pripadaju pokrajinama Veroni i Vicenzi hrvatski posjedi nalazili su se u mjestima Cologni Venetu i Longaru.

U sklopu hrvatskih prekojadranskih iseljavanja u Mletke i na šire područje Veneta istaknuto je mjesto pripadalo Splicanima. U gradu na lagunama, ali i na susjednom otočju (Murano, Giudecca, Chioggia i dr.) Splicani su činili brojčano znatan dio hrvatske iseljeničke zajednice (8 posto).³ Kada je, međutim, riječ o splitskoj prisutnosti u Venetu, vrela bilježe nekoliko pojedinačnih primjera koji poradi zanimljivosti i bogatstva svojega sadržaja, zaslužuju posebnu istraživačku pozornost.

U prvom primjeru riječ je o opsegom kratkoj oporuci Bone pok. Tome Ropovića iz Splita, udovice u prvom braku Mlečanina Antonija, u trenutku pisanja oporuke (1548. god.) supruge svjećara Gerolima Pezzata.⁴ U naslovu oporuke Bona izrijekom kao mjesto svojega prebivališta navodi malo venetsko mjesto Noale. Izvršiteljicom oporuke imenuje nezakonitu kćer Justinu, suprugu Mlečanina Battista Gasta, brodograđevnog majstora (*squerariol*) u župi S. Biagio u Castellu. Ukratko nabrajajući nekoliko oporučnih želja koje se isključivo odnose na pokop i pogrebne običaje, Bona oporuku zaključuje odredbom kojom se Justina imenuje glavnom i jedinom nasljednicom (*herede universale*) cjelokupne imovine oporučiteljice. Iako se potanje ne navodi vrsta i sadržaj imovine namijenjene Justini, možemo pretpostaviti da je u ostavštinu uključen i Bonin zemljišni posjed u mjestu Noaleu. Zanimljivo je spomenuti da Bonin posjed u selu Noaleu nije jedini spomen hrvatske prisutnosti u ovom dijelu Veneta. U 16. stoljeću zabilježeni su, kao stanovnici i posjednici *in Noalo*, Luka Andrijin iz Kotora (1521. god.) i Jerolim Bernardinov iz Pule (1563. god.).⁵ Takvi podaci, iako brojčano neveliki, svjedoče da su hrvatski iseljenici u prošlosti (poglavito u 16. st.) imali zapažen udio u gospodarskom i društvenom životu ovoga dijela mletačkog zaleda.

Godine 1553. u Mlecima je oporuku napisala *Margareta Schiavona de Clissa*, stanovnica župe S. Fosca u predjelu Cannaregio *in Cha Taiapiera*.⁶ U sklopu oporučnih navoda upućenih bratovštini S. Mi-

chiele na otoku Muranu, Margareta izrijekom spominje jedan kamp zemlje u selu Comenzago u Venetu. Posjed je, prema navodu oporučiteljice, kupljen godine 1533. od Blancha Zachelija, o čemu svjedoči ugovor napisan 19. ožujka iste godine u kancelariji padovanskog bilježnika Carla Compagnola. Točan smještaj sela Comenzaga, danas vjerojatno poznatog pod drugim imenom, nije nam poznat. Ostali dijelovi Margaretine oporuke, u kojima se spominju i obdaruju članovi obitelji Taiapiera (stanodavci oporučiteljice), kao i neke mletačke crkvene ustanove (dominikanski samostan, hospitali Ss. Giovanni e Paolo, *degli Incurabili* i dr.), sadržajem nisu važni za središnju problematiku ovog istraživanja.

Podatke o Margaretinu posjedu moguće je dovesti u izravnu vezu sa sljedećim primjerom, oporukom Splićanina Jurja, posjednika u agrarnom dijelu Veneta. Juraj Splićanin spominje se od 1542. do 1558. godine kao čuvar, odnosno naglednik (*fante*) u mletačkoj državnoj magistraturi *Giustizia Vecchia*. Navodi se kao žitelj gradske župe S. Maria Formosa u predjelu Castello, mjestu stoljetnog učestalog naseljavanja hrvatskih prekojadranskih iseljenika. Prva poznata oporuka Jurja Splićanina datirana je 1542. godine.⁷ Izvršiteljima svoje posljednje volje imenuje svećenika Petra, župnika crkve S. Lio u Castellu, i trgovca Bernardina. Brojne ostavštine namijenjene su vjerskim ustanovama u Mlecima. Određujući da se njegovo tijelo pokopa u crkvi S. Zuanne del Tempio (*Chiesa dei Furlani*), u kojoj se do sredine 16. stoljeća nalazilo sjedište hrvatske Bratovštine sv. Jurja i Tripuna, Juraj izrijekom nalaže da članovi hrvatske bratimske udruge sudjeluju u posljednjem ispraćaju, te im za karitativne potrebe ostavlja 30 malih lira. Spominjući, nadalje, ostavštine brojnim članovima obitelji (primjerice, sestri Katarini ostavlja 40 dukata i raznu odjeću, a nećakinji Ivani 100 dukata), ali i drugim vjerskim ustanovama u Mlecima,⁸ Juraj navodi posjedovanje znatnog novčanog kapitala (nekoliko stotina dukata), na osnovi kojega možemo smatrati da je riječ o dobrostojećem iseljeniku.

Sljedeća Jurjeva oporuka potječe iz godine 1547.,⁹ a u njoj je oporučitelj naveden kao žitelj nedaleke župe S. Marina u Castellu.

Ponavlja se odredba o pokopu u templarskoj crkvi *nelle arche di Schiavoni*, kojoj namjenjuje pet dukata. Izvršiteljima oporuke ime-
nuje fra Pavla iz Šibenika, dominikanca u samostanu Ss. Giovanni
e Paolo. Ostali dijelovi oporuke podudaraju se s navodima iz godine
1542.

U idućoj oporuci, napisanoj 15. siječnja 1551. godine (m.v.),¹⁰
prvi put se spominje Jurjev zemljišni posjed u selu Larzegi, nedaleko
od mjesta Motta di Livenza (Provincia di Treviso, oko 34 km sjevero-
istočno od Trevisa). Riječ je o četiri kampa zemljišta (vjerojatno
oranica), koja Juraj oporučno dariva štićenicima hospitala Ss. Gio-
vanni e Paolo.

Nova Jurjeva oporuka napisana je 13. studenog 1555. godine.¹¹
Zanimljivo je spomenuti da su i u ovom slučaju, kao i u prethodnim
oporukama, izvršitelji osobe podrijetlom s naše obale: fra Dionizije
iz Zadra, dominikanac u Ss. Giovanni e Paolo, i Splićanin Ivan
Marija, procjenitelj (*stimador*) pri državnoj magistraturi za opskrbu
uljem. Iznova spominjući svoje zemljišne posjede u predjelu Motta
di Livenza, Juraj ih namjenjuje izvršitelju Ivanu Mariji i služavki
Luciji, dajući im ujedno pravo njihova doživotnog korištenja. Ob-
veza nasljednika imanja je da tijekom idućih godina redovito pla-
ćaju dva dukata Jurjevoj sestri Katarini. Nakon smrti Ivana Marije
i Lucije rečeni posjedi (ovdje izrijekom spominje tri kampa) prelaze
u vlasništvo samostana Ss. Giovanni e Paolo, čiji će redovnici u
spomen na oporučitelja redovito držati mise zadušnice. Ostatak
dobara, nakon podjeljivanja legata članovima obitelji i vjerskim us-
tanovama u Mlecima, Juraj namjenjuje prodaji na javnoj dražbi, uz
uvjet da prihodi budu raspoređeni siromašnim žiteljima Mletaka
(*a poveri bisognosi*) za spas oporučiteljeve duše.

Na posljetku, dana 7. ožujka 1558. godine napisan je dodatak
oporuci (kodicil) kojim se djelomično poništavaju prethodne opo-
ručne odredbe.¹² Potrebno je napomenuti da se prijepis ove oporuke,
osim u Državnom arhivu, čuva i u knjizi zvanoj Katastik u sjedištu
Bratovštine sv. Jurja i Tripuna.¹³ Nestalnost mjesta obitavanja Jurja
Splićanina, i dalje u izvoru označenog kao službenika u uredu *Gi-*

ustizia Vecchia, ovaj put potvrđuje podatak o novoj župi stanovanja. Prvi put je zabilježen izvan "skjavunskog" predjela Castello, to jest u župi S. Cassiano u Cannaregiu. Dio odredaba navedenih u oporuci iz godine 1555. ovom se prilikom poništava i mijenja. Zemljišni posjedi u Motta di Livenza ostavljaju se i dalje na doživotno uživanje izvršitelju oporuke Ivanu Mariji iz Splita i njegovoj supruzi (čije se ime ne spominje). Međutim, nakon njihove smrti posjedi neće pripasti samostanu Ss. Giovanni e Paolo, nego hrvatskoj Bratovštini sv. Jurja i Tripuna, koja se tada (kako je to naglašeno u oporučnom navodu) nalazila u sklopu crkve S. Zuane del Tempio. Godina i datum Jurjeve smrti nisu nam poznati. Nedvojbena je činjenica da je Jurjev posjed u mletačkoj *terrafermi* pripao Bratovštini, koja ga je uvrstila u niz svojih posjeda u zaleđu te sve do najnovijeg vremena davala u zakup tamošnjim seljacima. Prema istraživanju talijanskog proučavatelja povijesti Bratovštine Michelea Giadrossija, Juraj je imanje u Motta di Livenza stekao kupnjom od kliške iseljenice Margarete Nikoline.¹⁴ Budući da je u početnom dijelu rada spomenuta osoba istoga imena i podrijetla, čiju točnu lokaciju posjeda u *terrafermi* nije moguće utvrditi, možemo pretpostaviti da se radi o istom posjedu, smještenom nedaleko od Motta di Livenza u današnjoj pokrajini Treviso. U svakom slučaju, podaci o venetskim posjedima Margarete iz Klisa i Jurja Splićanina zorno svjedoče o vidovima komunikacije, potrebama i međusobnoj upućenosti pripadnika istoga domovinskog i nacionalnog podrijetla u novoj domovini.

Sveukupno gledajući, prethodni pokazatelji, usprkos brojnim nepoznicama (točne lokacije posjeda, njihova vrsta, iskoristivost i visina prihoda), svjedoče o kontinuiranoj prisutnosti hrvatskih, u ovom slučaju splitskih iseljenika na mletačkoj *terrafermi*. Ujedno je to i zorno svjedočanstvo o raširenosti, trajanju i učestalosti migracija sa splitskoga područja u Mletke, ali i šire područje Veneta tijekom prošlih stoljeća.

PRILOZI

1. *Oporuka Jurja Splitskana (Archivio di Stato di Venezia, Notarile testamenti, b. 279, br. 306, 13. studenog 1555. god.)*

Die 13 mensis novembris 1555, indictione 14.

Cum vita sunt terminus, consideranto io Zorzi de Spalato condam Zuane fante alla Giustizia Vecchia sano per l'Idio grazia della mente et intelletto, ma iacens in letto volendo delli miei beni ordinar ho fatto a casa mia Giovanni Maria Celega nodaro di Venezia, quello ho pregato vogli scrivere questo mio testamento et dopoi la morte mia compir et roborar iuxta le ordini et leze di Venezia. In primis raccomando l'anima mia a omnipotente Signor Dio e Madre sua Maria et a tutta la corte del cielo.

Voglio siano miei comissarii missier fra Dyonisio da Zara fratre a San Zuane Polo mio confessor et signor Zuane Maria da Spalato stimador al oglio.

Item casso ogni altro testamento per mi per avanti fatto.

Item lasso tre campi quelli sono posti in la villa de Larzega sotto la Motta al ditto Zuane mio comissario et a Lusia mia massera in vita sua con quello che pagno ducati 2 alla mia sorella Catarina da Spalato et di poi la loro morte li ditti campi tre vadino al monasterio di San Zuane Polo che dicanno tante messe per l'anima mia ogni anno.

Item lasso ducati 4 all'anno a Domenigo fio de missier Bosello.

Item lasso alla detta Luisa uno letto pizolo cum uno par di linzuoli et una coltra biava.

Item lasso a mia sorella uno letto.

Item lasso 5 soldi a Zuana mia nezza e cosi suoi fioli per havermi tolto ducati 600 contadi.

Item voglio che mio confessor fra Dyionisio debbe dirmi messa della Madonna e de San Gregorio per l'anima mia con la elemosina consueta.

Il resto di tutti li miei beni mobili et stabili presenti et futuri voglio sia fatto incantato et il tratto sia dispensado a poveri bisognosi per l'anima mia.

Item voglio sia fatto uno inventario per il nodaro al qual lasso ducati 5 per il fatiche. Preterea.

Io Iseppo sartor in Barberia fui testimonio pregado et zurado.

Io Domenigho Bozarin condam fio del Martin Sarazin da Lebrese fui testimonio pregado et zurado.

2. *Dodatak oporuke Jurja Splicanina (Archivio di Stato di Venezia, Notarile testamenti, b. 279, br. 306, 7. ožujka 1558. god.)*

Die 7 mensis martii 1558, indictione 1, codicillo.

Havendo io Zorzi de Spalato condam Zuane fonte alla Giustizia Vecchia fatto il mio testamento dal infrascritto notaro et volendo quello codicille ho fatto chiamar a casa mia in confin de San Cassian e lo pregado scrivi questo mio codicillo e dopoi la morte mia lo comprire et roborare iuxte le lezi di Venezia.

In primo revoco che fra Dionisio al qual havevo instituito mio comissario non sia mio comissario.

Item voglio che fra Dionisio disse le messe della Madonna e de s. Gregorio con la elemosina consueta.

Voglio quelli siano ditti per prete Zuanne de Santa Maria Mater Domini de Spalato con la elemosina.

Item lasso li campi posti sotto la Motta a Zuane mio comissario et il qual li galdino debbia fino lui e sua moglie viverano e dopoi la loro morte li campi pervengono in la Scuola de San Zorzi di Schiavoni a San Zuane di Furlani et utile di quelli per l'anima mia sia dispensado a poveri bisognosi.

Et il mobile di casa sia fatto incantato et il tratto sia dispensado a poveri miei fratelli della Scuola de San Rocho per l'anima mia.

In altra parte confermo il mio testamento fatto sotto 13. XI 1555 per man del infrascritto nodaro. Preterea.

Io Bortolomio sartor del condam Martin fui testimonio pregado et zurado.

Io Andrea de Domenigo di Gambira marzer al Dragan fui testimonio pregado et zurado.

BILJEŠKE

1. Potanje o mletačkom širenju na područje *terraferme* vidi: G. Lorenzetti, *Venezia e il suo estuario*, Trieste, 1974, 44-47; A. Zorzi, *Venedig. Die Geschichte der Lo-wenrepublik*, Frankfurt am Main, 1987, 240-261; F. C. Lane, *Storia di Venezia*, Torino, 1991, 265-275.
2. O problematici hrvatskih migracija u Mletke usporedi neke moje prethodne radove: *Duhovne osobe s hrvatskih prostora u Mlecima od XIV. do XVIII. stoljeća*, *Croatia christiana* periodica, god. XVI, br. 30, Zagreb, 1992, 36-71; *Prisutnost doseljenika s istočnojadranske obale u Veneciji od XIII. do XVIII. stoljeća*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, sv. 26, Zagreb, 1993, 39-78; *Zadrani u Veneciji od XIV. do XVIII. stoljeća*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadrju, sv. 35, Zadar, 1993, 63-119; *Dubrovčani u Veneciji od XIII do XVIII stoljeća*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, sv. XXXII, Dubrovnik, 1994, 15-57; *Hrvati na mletačkom otoku Giudecca (XV.-XVII. st.)*, Historijski zbornik, god. L, Zagreb, 1997, 59-66. i dr.
3. Potanje o splitskim iseljavanjima u Mletke vidi neke moje prethodne priloge: *Mletački kapetan XVII. stoljeća - splitski plemić Jakov Tartalja*, *Mogućnosti*, god. XLI, br. 4-6, Split, 1994, 166-182; *Splićani i hrvatska Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima*, *ibid*, god. XLII, br. 10-12, Split, 1995, 124-131; *Splitske vjerske ustanove u oporukama hrvatskih iseljenika u Mlecima*, *Kulturna baština*, god. XIX, br. 26-27, Split, 1995, 77-86; *Splićani u Veneciji od XIV. do XVIII. stoljeća*, Božić-Bužančić zbornik. Građa i prilozi za povijest Dalmacije, sv. 12, Izdanja Povijesnog arhiva u Splitu, Split, 1996, 109-156, i dr.
4. ASV, NT, b. 1084, br. 116, 11. 6. 1548. god.
5. ASV, NT, b. 930, br. 407, 30. 8. 1521; NT, b. 253, br. 125, 21. 11. 1563.
6. ASV, NT, b. 655, br. 481, 24. 8. 1553.
7. ASV, NT, b. 143, br. 33, 10. 3. 1542.
8. Primjerice, bratovštini S. Francesco ostavlja 30 malih lira; istu svotu dariva i redovnicama samostana Spirito Sancto i hospitalu Incurabili. Određuje da se načini jedan kalež i daruje hospitalu dominikanskoga samostana Ss. Giovanni e Paolo. Bratovštini Presvetog Sakramenta dariva 1 dukat, a preostatak svojih dobara namjenjuje za mise zadušnice i nabožna djela.
9. ASV, NT, b. 279, br. 306, 3. 8. 1547.
10. ASV, NT, b. 279, br. 306, 15. 1. 1551.

11. ASV, NT, b. 279, br. 306, 13. 11. 1555.
12. ASV, NT, b. 279, br. 306, 7. 3. 1558.
13. Archivio Scuola Dalmata dei Ss. Giorgio e Trifone, Catastico, 126-127.
14. M. Giadrossi, *Livello a Motta*, Scuola Dalmata dei Ss. Giorgio e Trifone, sv. 20, Venezia, 1987, 17-29.

SULLE TRACCE DEGLI SPALATINI SULLA TERRA FERMA VENEZIANA

Riassunto

Nel corso dei secoli passati ebbero un posto importante nelle migrazioni croate d'oltreadriatico e Venezia gli immigrati della città di Spalato e dei dintorni. Oltre Venezia e le isole vicine della laguna, il retroterra veneziano (Terra ferma) è uno dei più importanti, ma nella letteratura critica una delle destinazioni delle migrazioni spalatine meno studiate. In base a fonti autentiche dell'Archivio di Stato di Venezia (testamenti) e dell'archivio della Confraternita di S. Giorgio e Trifone, si studiano le forme di presenza e attività degli Spalatini nel Veneto. Oggetto d'analisi sono i testamenti di alcuni immigrati di Spalato e Klis che avevano delle proprietà (possedimenti terrieri) nel retroterra veneziano. L'interesse principale della ricerca è rivolto a diversi testamenti scritti dall'immigrato spalatino Juraj, funzionario della magistratura statale veneziana - Giustizia Vecchia. Complessivamente questi dati, pur non essendo molto numerosi, sono un'esemplare testimonianza della diffusione, durata e frequenza delle migrazioni dal territorio di Spalato a Venezia, e anche sull'ampio territorio del Veneto nel corso dei secoli passati.